

1 AUGUSTUS 1915.

AFLEVERING 7.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM

Prijs per jaar / 4.80.

HET KLUTENTERREIN „DE PETTEN.”

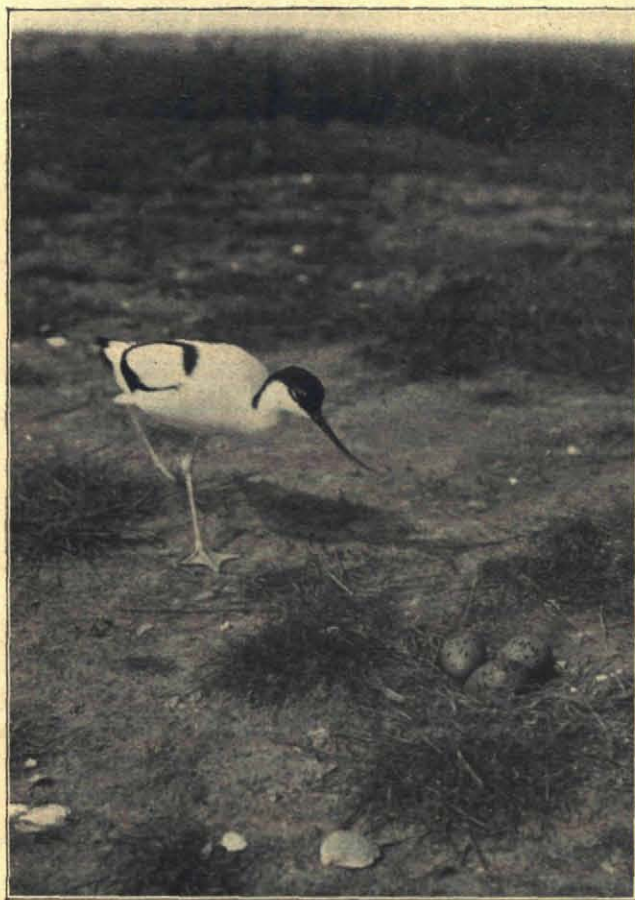
 N goed Nederlandsch zou ik eigenlijk moeten zeggen en schrijven: het Kluitenterrein „de Putten”, maar een echte Texelaar — het is van een van de mooie Texelsche vogeloorden, dat ik iets wil vertellen —, een echte Texelaar, hij moge dan zijn officieele taal behoorlijk onder de knie hebben, zou toch eenigszins vreemd opzien, wanneer hem iets gevraagd werd over de Kluiten op de Putten. In een dialect komen soms woorden voor, die veel meer zeggingskracht hebben, dan de zoogenaamd beschaafde vorm van dezelfde woorden. Zelden is mij dat zoo sterk opgevallen als bij den naam van den sierlijken bonten vogel, dien ik als Kluit heb leeren kennen, dien ik reeds bewonderde om zijn gratie en zijn vlugheid, lang voor ik zijn officieelen naam „Kluit” vernam. Die vogel is voor mij nog steeds „Kluit” en dat zal hij blijven ook.

Iedere bewoner van Texel, van het Zuidelijk deel althans, zal onmiddellijk alle gewenschte inlichtingen kunnen verstrekken, als er bij hem geïnformeerd wordt naar de Petten en naar de Kluten en met de meeste nauwkeurigheid zal iederen vreemdeling de weg gewezen worden naar dat vogelgebied.

Nog is het terrein maar weinig bekend en de vele binnen- en buitenlandsche vogelkenners en vogelvrienden, die in den broedtijd een bezoek aan Texel brengen, verzuimen gewoonlijk hun tocht zoo ver zuidwaarts uit te strekken; ze verlaten maar al te vaak het eiland, zonder een van de aardigste vogeloornden gezien te hebben. De laatste jaren komt daarin trouwens wel eenige verandering.

Moeilijk te bereiken is de Petten allerminst; van den Hoorn uit loopt men er heen in minder dan een half uur. Die wandeling zelf loont bovendien alle moeite al ruimschoots.

Nu weet ik wel, dat een druk bezoek aan een broedgebied niet bevorderlijk is voor den vogelstand en een stroom van menschen zou ik niet gaarne naar de Petten zien trekken, maar toch vind ik het jammer, dat zulk een rijk vogelplekje zoo weinig bekend is en daardoor zoo weinig gewaardeerd wordt ook. Het terrein zelf behoeft daarenboven niet eens betreden te worden, om er het vogelleven te kunnen waarnemen. Vanaf de aanliggende duinen en den langs het perceel weiland loopenden dijk heeft men een mooi gezicht over de Petten en over de aangrenzende landerijen. Met een weinig geduld kan men vandaar de vogels rustig gade slaan, zonder dat deze verontrust behoeven te worden en daardoor heeft

De Kluut bij zijn nest.

Foto A. BURDET.

men alle kans, aardige tafereeltjes te kunnen bespieden uit het natuurlijke, intieme vogelleven. Zelf prefereer ik dan ook een uurtje aan den dijk of tegen de duinhelling verre boven een wandeling over het terrein.

Voor elken ornitholoog is een bezoek aan de Petten of aan de omgeving een even prettig als aanbevelenswaardig tochtje, dat hem in de gelegenheid stelt, kennis te maken met een van de mooiste en zeldzaamste vogels van ons land.

Met de aangrenzende perceelen vormt de Petten namelijk een prachtige verblijfplaats van den Kluut, zeer waarschijnlijk de mooiste van ons land en van geheel West-Europa bovendien.

In weinig landen heeft deze vogel in eenigszins grooten getale stand kunnen houden; behalve in Nederland, wordt de Kluut nog broedende aangetroffen in Denemarken en in enkele paren ook in Duitschland, terwijl hij ieder jaar nestelt aan den mond van den Guadalquivir en aan dien van de Rhône. Verder broedt hij in Zuid-Oost-Europa, in Azië en in Afrika, op plaatsen waar zout water wordt aangetroffen.

Hier te lande is de Kluut gelukkig nog geen zeldzame verschijning geworden en verschillende streken kunnen hem tot de vaste bewoners rekenen. Vooral op Schouwen, aan den Hoek van Holland en op Texel heeft hij zijn broedplaatsen.

Op het laatstgenoemde eiland komt hij in verschillende polders voor, mits deze zout, of althans brak water hebben; voornamelijk in de vroeger zoo vogelrijke, door de cultuur thans meer en meer achteruitgaande polders het Noorden en den Prins-Hendrik-polder en in het Hoornder Nieuwland.

De Petten nu ligt in den meest Zuidwestelijken, tevens den laagsten hoek van den laatsten polder, in den hoek, die voor het veehoudersbedrijf nog weinig waarde heeft.

Een ondiep, brak meertje met modderigen bodem, waarin veel min of meer diepe kuilen — deze kuilen zijn het, die aan het land den naam van Petten of Putten hebben gegeven —, neemt het grootste deel van de oppervlakte in beslag, bijna drie kwart. Langs den Zuidkant van den plas ligt een smalle, langzaam aflopende strook groenland, die aan den slootkant op sommige plaatsen nog zoo hoog is, dat de Kruipwilg uit de duinen er niet ontbreekt. Goed gedijt deze plant er evenwel niet meer, sinds de vorige eigenaars er zich op hebben toegelegd, haar met wortel en tak uit te roeien. Op de laagste, een weinig veenachtige plaatsen van deze strook bloeien orchideeën met goed gevulde bloemtrossen.

Aan de overzijde van het water ligt nog een hoekje land, zoo laag, dat het bij hoogen waterstand bijna geheel verdwijnt; alleen een paar eilandjes, opgeworpen indertijd, toen getracht werd, het land meer productief te maken, door het graven van breede greppels tot betere afwatering, blijven dan over. Die greppels zelf zijn al lang verdwenen; de weeke klei, waaruit het hoekje bestaat, heeft ze weer tot den rand gevuld. Op de hoogste plekjes groeit daar een weinig gras, juist voldoende om aan één tureluurspaar nestgelegenheid te bieden; overigens is zeekraal de eenige plant, die er flink groeien wil.

De oevers van het meertje, zoo drassig, dat ze werkelijk onbegaanbaar zijn, zijn omboord door een zoom van riet en biezen.

Ten Zuiden van de Petten, vlak over het scheidingsslootje, verheffen zich de laatste uitloopers van een duinenrij, waarin de bekende Neeltjes-nol ligt,

eigenlijk een vrij onbeduidend topje. Juist daar verloopt de duinenrij in een breedten, met helm begroeiden dijk, die het zeewater, dat bij storm de Mok wordt ingestuwd, moet keeren. Deze inham, vroeger een veilige haven voor kleinere schepen — uit dien tijd dateert nog de naam Turfslag, een der wegen over de duinenrij —, is nu grootendeels verzand en dichtgeslibd; bij eb vormt de geheele oppervlakte één groot grijs modderveld, behalve een smalle geul, waar langs het water uit de duinvalleien afvloeit. Dag aan dag zoeken daar honderden vogels hun voedsel, totdat de opkomende vloed hen weer binnendijs jaagt.

Aard en ligging van de Petten werken dus wel mee, er een rijke vogel-

Een Strandplevierspaar bij hun nest.

Foto A. BURDET.

bevolking te brengen. Weinige streken zullen zich dan ook op zulk een verscheidenheid van gevederde bewoners kunnen beroemen.

Gedurende heel den trektijd huizen er allerlei steltloopers; in den nazomer scholen de scholeksters er samen en wedijveren in aantal met wulpen en meeuwen; jonge lepelaars, uit het Zwanenwater afkomstig, breken er dan in hun helderwit kleed het eenkleurige van de wateroppervlakte. Bonte strandloopers in pracht-kleed, met een groote zwarte vlek aan de buikzijde, zwerven er bijna den geheelen zomer rond en steeds hoop ik nog, dat een enkel paar zich er als broedvogel gaat vestigen. In Augustus vallen de eerste goudpluvieren er neer,

eveneens nog in zomerkleed en het witgatje zoekt er in dienzelfden tijd zijn voedsel langs het dichte oevergewas.

In den winter wemelt de plas soms letterlijk van allerlei strandloopers en een enkele tureluur of rosse grutto, die zijn trek niet verder uitstrekt dan tot aan de Hollandsche stranden, houdt zich bij voorkeur aan de Petten op.

Tijdens den broedtijd kan men er bijna de geheele bevolking van het Hoornder Nieuwland aantreffen; het meertje schijnt elke vogelsoort een welvoorzien disch aan te bieden.

Heel veel vogels broeden op de Petten nog niet; de oppervlakte van het land is daartoe wel wat klein, maar toch bevat het bijna onbegroeide Noord-oostelijk deel ieder jaar verschillende nesten van den Kluut, enkele van den scholekster en, zooals ik al aanstipte, in den regel één van den Tureluur. Verder kan men nog kieviten en kokmeeuwen tot de vaste broedvogels rekenen, al is hun aantal er ook gering. Vanaf den zeedijk zag ik er dezen zomer bovendien een half dozijn sterntjes op de nesten zitten, doch deze vogels hadden zich op een paar groene eilandjes teruggetrokken. Het aantal is nog niet groot maar als men in oogenschouw neemt, dat de heele polder de laatste jaren niet meer dan een of twee paren telde, dan bestaat er alle hoop, dat de Petten binnen eenige jaren een kolonie van beteekenis zal herbergen. De nieuwste broedvogels zijn de waterhoentjes; die komen er evenwel nog maar in enkele paren voor.

Na den kluut is de meest interessante vogel het strandpluviertje, die dwerg-steltlooper, niet grooter dan een musch, maar weergaloos vlug. Zoo zie je het diertje als een balletje dons over den grijzen kleibodem voortrollen — voortdraven durf ik haast niet zeggen, want de pootjes bewegen zich zoo snel, dat ze niet te zien zijn — en zoo zoek je het dier tevergeefs. Dat komt, omdat het strandpluviertje telkens blijft staan en dan valt het niet meer op tegen den gelijkgekleurden bodem.

Wordt het gevaar al te groot, dan vliegen de vogels, zoowel het mannetje als het wijfje, angstig om den indringer rond, met een zacht klagend „Krut, Krut.“

Dat strandpluviertje komt nog al veel voor op de Petten en zijn eenvoudig nestje bouwt het weer op den kalen Noordoosthoek. Nu nog iets over dit pluviertje; noch op de Petten, noch ergens anders, vond ik ooit een nest met vier eieren, in den regel drie en vaak ook twee. Hoe zit dit eigenlijk? In sommige boeken vond ik vermeld dat het aantal eieren van het strandpluviertje 3—4 bedraagt. In het eierental heb ik altijd zoo'n duidelijk verschil gevonden tusschen het strandpluviertje en den bontbekpluvier, die naar der pluvieren aard bijna altijd vier eieren legt. Ook de bontbekpluvier heeft sedert eenige jaren zijn intrede gedaan in de naaste omgeving van de Petten.

Hoewel bijna alle vogels van het Hoornder Nieuwland op de Petten komen azen, schijnt de voedselvoorraad van dien polderhoek nooit uitgeput te raken.

Waar hij tevens als toevluchtsoord als 't ware geknipt is, is het niet te verwonderen dat veel vogels en met name bijna alle Kluten hun jongen daar heenleiden. In Mei en Juni ziet men de wit met zwarte vogels overal, wadende of zwemmende en in den regel gevolgd door drie of vier jongen. Komen de verschillende groepen wat dicht bijeen, dan ontstaat er een kort gevecht tusschen de ouders, gewoonlijk daarmee eindigende, dat ieder al heel spoedig zijn eigen weg gaat, gevolgd door de kleinen. Vooral bij warm, zonnig weer is het druk in den plas en wie wat gelukkig is, ziet dan meer dan honderd Kluten op en

De Petten bij Den Hoorn. Op den achtergrond rechts het dorp, in 't midden de boerderij van den bewaker, op den voorgrond een betoogende Kluut.
Foto A. BURDET.

boven de Petten. Maar dat alles krijgt men alleen te zien, als men zich zelf rustig houdt tegen de helling van de duinen of van den dijk.

Voor de Kluten is een veilige kinderkamer niet overbodig; van alle weidevogels staan zij het meest aan vervolging bloot, want ondanks de wettelijke bescherming wordt nog immer getracht de volwassen jongen op te vangen en naar Engeland te exporteeren. Geen terrein, dat den stroopers meer moeilijkheden in den weg kan leggen als juist de plas, met zijn modderigen bodem, vol kuilen.

Het is duidelijk, dat het van het grootste belang was, dat de Petten in den

tegenwoordigen toestand bleef, opdat het ook in de toekomst een recht vogel-tehuis mag heeten. En daarvoor is gezorgd; de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten is sinds een paar jaar eigenaresse geworden van het terrein en heeft meteen voor goede bewaking gezorgd.

Om een mooi geheel te krijgen, een Klutenbroedplaats verbonden met een natuurlijke schuil- en voederplaats voor deze vogels, werd bovendien getracht de aangrenzende landerijen, de z.g. „Staor“ in handen te krijgen, maar deze poging is jammer genoeg mislukt. Een paar duizend gulden zijn er ongeveer mee gemoeid en de vraag is nu maar, of er vogelvrienden of -vriendinnen te vinden zijn, die den aankoop mogelijk willen maken. Deze „Staor“ (staor beteekent sterntje, en vroeger was daar een mooie zeezwaluwen-kolonie), grootendeels van dezelfde grondgesteldheid als de zeekraalhoek van de Petten, is verreweg de beste broedplaats voor den Kluit, uit heel den polder. Overal ziet men daar de slanke, vlugge vogels, overal hoort men hun „kluut, kluut“ (de vogel protesteert dus duidelijk tegen zijn leelijken naam), of soms „kuut, kuut“ en van de honderdvijftig paren, die het Hoornder Nieuwland ongeveer telt, broedt meer dan een derde deel op die kleine oppervlakte.

Gelukkig zijn ook daar de vogels volkomen veilig, een groot deel van den Stoar behoort aan den bewaker van de Petten en dat zegt voldoende. Trouwens de heele polder wordt uitmuntend bewaakt; de geheele vogelstand staat tegenwoordig onder bescherming van de genoemde Vereeniging.

Teneinde meerdere Kluten als broedvogels naar de Petten te lokken, zijn er de laatste jaren nieuwe eilandjes in de plas opgeworpen en de vogels hebben met graagte gebruik gemaakt van de hun aangeboden nestgelegenheid; zelfs de kleinste aardhoopjes hadden direct hun nest. Natuurlijk zal de proef daarom op grooter schaal worden herhaald, voor zoover de bodem van den plas zich daartoe leent.

Zoolang het Hoornder Nieuwland in den tegenwoordigen toestand blijft, bestaat er niet veel gevaar, dat de vogels in aantal zullen afnemen. Maar plannen voor betere bemaling, komen ook hier ter sprake en droogmaking van een gebied is voor de vogels een ramp; de meeste steltloopers kunnen op droge gronden nu eenmaal niet aarden.

Dubbel gelukkig daarom, dat het mooie gebied eigendom is geworden van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten. Mochten de bemalingsplannen verwezenlijkt worden en mocht zelfs het laagste deel van den polder zijn water daardoor verliezen, misschien is er dan, met niet al te veel kosten, een middel te vinden om een deel van het weg te malen water naar de Petten terug te voeren. Wellicht zal dan het eigendom van de Vereeniging het laatste toevluchtsoord worden van de heele Klutenbevolking. Daartoe zal dan weer geld nodig zijn en iedere natuurvriend, en wie is dat eigenlijk niet, steune alvast nu de Vereeniging, om te meer kans van slagen te hebben.

De vogels van de Petten hebben al aan heel wat moeten gewonnen en

zullen aan veel meer moeten gewoon raken. Vlak achter hun terrein ligt een schietbaan van de Marine, maar het geweervuur schrikt de dieren allang niet meer op. En nu is aan de voorzijde van de Mok, op den z.g. Stuifdijk een vloer van cement gelegd, ter plaatsing van een kanon, terwijl de couranten dezer dagen vermelden, dat in de Mok zelf een station voor watervliegtuigen zal worden aangelegd.

Nu zal 't me benieuwen wat van meer invloed op de vogels zal blijken te zijn, de volledige bescherming, of het gedreun van kanonnen en het gesnor van vliegmachines. Ik vermoed, dat de vogels zich aan al dat lawaai ten slotte weinig gelegen laten liggen.

Moge dit vermoeden bewaarheid worden.

J. DRIJVER.

STRANDWANDELINGEN.

(Vervolg van blz. 113).

III. HET NOORDZEESTRAND.

IN mijn voorgaande hoofdstuk heb ik getracht, u een denkbeeld te geven van den toestand onzer kust op verschillende punten, en zijn wij tot de conclusie gekomen, dat op sommige plaatsen een aangroeien, op andere een voortdurend afnemen van onze kust plaats vindt. Beschouwen wij nu voorloopig alleen de kust van Noord- en Zuid-Holland, dan zien wij, dat tusschen Egmond en Wassenaar de kust aangroeit of in elk geval slechts zeer weinig of niet achteruit gaat. Ten Noorden van Egmond, tusschen Bergen en Kamp bijv., worden soms bij een enkelen storm meters duin in zee gesleurd, en nog noordelijker, tusschen Petten en Den Helder, is het noodig geweest, een groot aantal strandhoofden tot ver in zee te brengen, om de kust voor verderen achteruitgang te vrijwaren. De Hondsbossche zee-wering, die in het verlengde der beide duinreeksen is aangelegd, ligt nu buiten de lijn, die de hooge toppen der zeereep bij Kamperduin en bij Petten verbindt.

Evenzoo is het trouwens met den strandboulevard in Scheveningen. Vlak benoorden Scheveningen, bij 't einde der boulevard, wordt het strand plotseling veel breeder, doordat de duinen terug wijken.

Lang heb ik gezocht en gevraagd, wat toch de oorzaak kan zijn van de zoo verschillende stabiliteit van de verschillende gedeelten onzer kust. Het proefschrift van den heer Wentholt over „Stranden en strandverdediging“ bracht mij eindelijk een heel eind verder. Daaraan is het volgende voor een groot gedeelte ontleend.

Wanneer een westerstorm de golven der Noordzee ver ons strand opjaagt, gebeurt het vaak, dat het water den duinvoet bereikt. Die duinvoet wordt dan